

Μία, όποια συζήτηση σήμερα θα έπρεπε να έχει ως θέμα το πώς θα είναι η αυριανή μέρα· πώς θα ξημερώσει αύριο. Και έρχομαι εγώ να σας μιλήσω για το χτες και για το προχτές. Ασυναρτησίες. Έλα όμως που “Αμφοιν οντιον φιλοιν, οσιον προτιμαν την αληθειαν” (Αριστοτέλους Ηθικά Νικομάχεια). Ένα πρόσωπο ξεχωριστό, η Μαρία Δαμανάκη στην προσωπική της μαρτυρία για το ζήτημα της ονομασίας της ΠΓΔΜ (βλ. Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 23 Ιουλίου 2017) περιλαμβάνει ανακρίβειες· βαρύνουσες μάλιστα: «Η σύσκεψη αυτή [των αρχηγών των κομμάτων την 13^η Απριλίου 1992] κατέληξε με πρόταση του Κωνσταντίνου Μητσotάκης... σύμφωνα με την οποία η Ελλάδα επέμενε στη μη αποδοχή σύνθετου όρου που θα περιελάμβανε το όνομα “Μακεδονία” ή παράγωγό του στην ονομασία του κράτους των Σκοπίων. Έτσι ξεκίνησε η απομόνωση της Ελλάδας [...] Στη διάρκεια της σύσκεψης, τόσο ο κ. Μητσotάκης, όσο και ο κ. Σαμαράς, από κοινού υποστήριξαν τη σκληρή γραμμή για το θέμα. Οι όποιες διαφωνίες υπήρχαν μεταξύ τους δεν έγιναν γνωστές στη σύσκεψη... Βεβαίως ο Κων. Μητσotάκης λίγες ώρες μετά το ανακοινωθέν απέπεμψε τον κ. Σαμαρά, αλλά αυτό έγινε κατόπιν εορτής και χωρίς καμία δυνατότητα να ασκηθεί επιρροή στις εξελίξεις».

Σχολιασμός· καθυστερημένος. (Επερίμενα ότι θα παρενέβαινε κάποιος, ιστορικός ίσως. Πρόκειται για σοβαρό πολιτικό και ιστορικό θέμα· για τη μαρτυρία ενός από τα λίγα παρόντα πρόσωπα. Το άρθρο έχει ήδη καταχωρισθεί ως “εξωτερικός σύνδεσμος” στην ιστοσελίδα https://el.wikipedia.org/.../Ζητημα_της_ονομασιας_της_πρωην_Γιουγκοσλαβικης_Δημοκρατιας. Εγώ στο Ληξούρι δεν είχα πρόσβαση σε πηγές.) Όμως κάλλιο αργά παρά ποτέ. Υποψιάζομαι λοιπόν ότι, λόγω της παρελεύσεως αρκετού έκτοτε χρόνου, η πρώην πρόεδρος του Συνασπισμού, έχει συγκεχυμένη εικόνα των γεγονότων. Στην ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ της 23^{ης} Δεκεμβρίου 2007 εδημοσιεύθηκε άρθρο μου για “τις τρεις κρίσιμες συσκέψεις των πολιτικών αρχηγών το ‘92”. (Ο Κωνσταντίνος Μητσotάκης το έκρινε θετικά). Απόσπασμα: «Η σύσκεψη είχε ως αποκλειστικό θέμα ημερήσιας διατάξεως το πρόβλημα Σκοπίων. Απειλεί να διχάσει, πιστεύει ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, τον ελληνικό λαό. Χρειάζονται ομόφωνες αποφάσεις. Κατ’ αρχάς ο υπουργός Εξωτερικών ενημέρωσε επί των τελευταίων εξελίξεων. Διατύπωσε πρόταση επτά σημείων αντιδράσεως της Ελλάδας, σε περίπτωση αποτυχίας των διαπραγματεύσεων. Μεταξύ αυτών κλείσιμο των συνόρων και διακοπή των σχέσεων. Το σημείο που αφορούσε ενέργειες του Προέδρου της Δημοκρατίας προκάλεσε οργίλη αντίδρασή του.

» Ο πρωθυπουργός τόνισε τη δυσχερή θέση στην οποία έχει περιέλθει η Ελλάς και το δίλημμα που αντιμετωπίζει. Έχουμε ελάχιστες πιθανότητες να πετύχουμε όλες μας τις επιδιώξεις. Θα δεχόταν ο ίδιος ονομασία Μακεδονία με επιθετικό προσδιορισμό. Εφ' όσον ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας τονίζει τη σημασία επιτεύξεως συμφωνίας [των αρχηγών] για να μη διχαστεί ο λαός, δεν έχει αντίρρηση να επιμείνει ως το τέλος στον χειρισμό στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα της ικανοποίησης και των τριών όρων [όχι εδαφικές διεκδικήσεις εις βάρος της Ελλάδος, να σταματήσει η προπαγάνδα για σλαβομακεδονική μειονότητα και η ονομασία]. Υπό έναν περιορισμό' ότι δεν θα υπάρχει δέσμευση για το τι θα γίνει, αν αποτύχει η προσπάθεια. Κυρίως όχι δήλωση περί κλεισίματος των συνόρων. Ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ επέμενε στο θέμα του ονόματος. [σ.σ. Ήταν ο μόνος που ευχαρίστησε τον υπουργό Εξωτερικών κατά την αποχώρησή του.] Ο πρωθυπουργός διατύπωσε τη γνώμη ότι θα μπορούσε να βγει προς τα έξω πως η κυβέρνηση θα συνεχίσει με αποφασιστικότητα και επιμονή τη διαπραγματεύση. Ωστόσο θα πρέπει να σκεφτόμαστε πως στο τέλος θα αναγκαστούμε να αλλάξουμε θέση στο θέμα του ονόματος». Αυτή, κατά μία προσπάθεια πολύ σύντομης και ήπιας διατύπωσης, ήταν η ουσία των συζητήσεων κατά τη σύσκεψη.

Και πρώτα-πρώτα μια παρατήρηση: Είναι αυταπόδεικτη η ανακρίβεια της θέσεως Δαμανάκη περί από κοινού υποστηρίξεως Μητσοτάκη και Σαμαρά σκληρής γραμμής. Αλλιώς μένει ξεκρέμαστη η άμεση απομάκρυνση Σαμαρά. Λειπομερέστερα: α) «Κατέληξε με πρόταση του κ. Μητσοτάκη... επέμενε στη μη αποδοχή...». Η αλήθεια: Ο Μητσοτάκης επρότεινε ως πολύ σημαντική την εθνική ομοψυχία. Σκληρό παζάρεμα επομένως. Αν όμως αποτύχει δέχεται εναλλακτικό όνομα, όπως ανέφερε για παράδειγμα το "Βόρειος Μακεδονία"

β) «Τόσο ο κ. Μητσοτάκης, όσο και ο κ. Σαμαράς, από κοινού υποστήριξαν...». Η αλήθεια: «...ήδη από εκείνη τη στιγμή διεφάνη το χάσμα ανάμεσα στον Μητσοτάκη και στον Σαμαρά. Ο Καραμανλής φέρεται να διερωτήθηκε αν οι απόψεις αυτές [του Σαμαρά] εκφράζουν την κυβέρνηση ή μόνο τον Σαμαρά, για να λάβει από τον Κ. Μητσοτάκη σαφώς αρνητική απάντηση». Τα γράφει ο συνεργάτης της ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗΣ Βασίλης Νέδος στο φύλλο της 16^{ης} Ιουλίου 2017. Και η μαρτυρία αυτού αληθής εστιν' είπε το μέντιουμ.

γ) «Οι όποιες διαφωνίες υπήρχαν μεταξύ τους δεν έγιναν γνωστές στη σύσκεψη». Η αλήθεια: «Η κυβέρνηση δεν είναι διατεθειμένη να κάνει πολιτική Ζαλόγγου... Προηγουμένως αποκάλυψε στους άλλους πολιτικούς αρχηγούς ότι πρόκειται να απομακρύνει τον κ. Σαμαρά από την

κυβέρνηση...» (σελ. 142, Θόδωρος Σκυλάκης: ΣΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ. Ελληνική Ευρωεκδοτική, 1995). Το ίδιο περιστατικό, κατά την αφήγηση του Βασίλη Νέδου: «Λίγο προτού ολοκληρωθεί η σύσκεψη, ο Μητσοτάκης κατέληξε ανακοινώνοντας στους υπολοίπους ότι ο Σαμαράς θα απομακρυνθεί από το Υπουργείο Εξωτερικών, διότι ακολουθεί πολιτική που θυμίζει το χορό του Ζαλόγγου». Να προσθέσω πως το περιστατικό μου το είχε βεβαιώσει επανειλημμένως ο ίδιος ο Μητσοτάκης κατά τις πυκνές συνομιλίες μας στο διάστημα δύομισι δεκαετιών.

Γενικά η ανάγνωση του άρθρου του συνεργάτη της ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗΣ είναι πολύ χρήσιμη. Οι συζητήσεις κατά τη σύσκεψη της 13^{ης} Απριλίου 1992 παρουσιάζονται αναλυτικά και - έχω καταλήξει- πολύ κοντά στην αλήθεια. Θα χρησιμοποιήσω λοιπόν ένα ακόμα απόσπασμα του κ. Νέδου: «Προς το τέλος της συσκέψεως διεφάνη... μία συμφωνία ανάμεσα σε Καραμανλή, Μητσοτάκη και Παπανδρέου, προς έκδοση ενός ανακοινωθέντος, στο οποίο δηλώνεται σαφώς ότι η Ελλάδα δεν μπορεί να δεχθεί τη συμπερίληψη του όρου "Μακεδονία" στην ονομασία της νέας χώρας...». Εδώ να προσθέσω μία παρατήρηση, από συζήτηση με τον Κωνσταντίνο Μητσοτάκη: Ο τρόπος και ο χρόνος που ανακοίνωσε ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, ότι έχει προετοιμάσει ένα σχέδιο ανακοίνωσης, του έδωσε την εντύπωση πως ο Καραμανλής τα είχε όλα προδιαγεγραμμένα. Είχε συντάξει από πριν την ανακοίνωση που παρουσίασε; Γράφει ο τότε γενικός γραμματέας της Προεδρίας της Δημοκρατίας Πέτρος Μολυβιάτης (προφανώς εν γνώσει του προέδρου): «Ιδιαίτερα αποφασιστική υπήρξε η συμβολή του προέδρου στη σύσκεψη της 13^{ης} Απριλίου '92, όπου κατόπιν παρεμβάσεών του, επιτεύχθηκε ομοφωνία (πλην ΚΚΕ) της πολιτικής ηγεσίας ότι η Ελλάδα θα αναγνωρίσει ανεξάρτητο κράτος των Σκοπίων μόνο αν τηρηθούν οι τρεις όροι, που έθεσε η ΕΟΚ, την 10^η Δεκεμβρίου '91, με την αυτονόητη διευκρίνιση ότι στο όνομα του κράτους αυτού δεν θα υπάρχει η λέξη Μακεδονία. Εξίσου αποφασιστικός στη διατήρηση της γραμμής αυτής και συνεπώς και της εθνικής ενότητας υπήρξε ο ρόλος του προέδρου, όταν στις αρχές Ιουνίου μετέπεισε τον πρωθυπουργό, ο οποίος ήθελε να συγκληθεί το συμβούλιο των αρχηγών για να τούς ανακοινώσει ότι αποδεσμεύετο από την απόφαση της 13^{ης} Απριλίου του '92 και θα αποδέχεται συμβιβαστική λύση στο όνομα των Σκοπίων και τούτο προκειμένου να αποφύγει το "Ζάλογο", όπως έλεγε, δηλαδή την αναγνώριση των Σκοπίων με το όνομα Δημοκρατία της Μακεδονίας.» (σελ. 636-8, τόμος 12. Κωνσταντίνος Καραμανλής: Αρχείο, γεγονότα και κείμενα. εκδ. Ίδρυμα "Κωνσταντίνος Γ. Καραμανλής", 1997). Τέλος, ενδιαφέρουσα και χρήσιμη είναι και η περιγραφή των συζητήσεων της συσκέψεως, η οποία περιέχεται στο βιβλίο

του Θόδωρου Σκυλακάκη (σελ. 133-142). Βασίζεται σε σημειώσεις που κράτησε κατά τη διόρθωση των πρακτικών ο τότε πρωθυπουργός (διευκρίνιση του Σκυλακάκη, συμβούλου τότε του πρωθυπουργού).

Ξεκινώντας από τόσο μεγάλες αναλήθειες, είναι φυσικό τα συμπεράσματα της Μαρίας Δαμανάκη να είναι έωλα. Η ίδια, κατά τη σύσκεψη, δεν είχε πρόταση επί της ουσίας του προβλήματος· εξήτησε αναβολή της συσκέψεως. “Έτσι ξεκίνησε η απομόνωση της Ελλάδας”· γράφει. . Στην πραγματικότητα ακολούθησε η συμφωνία Βανς-Οουεν (Vance-Owen) του Μαΐου 1993· ήταν πολύ ικανοποιητική για τις ελληνικές θέσεις. (Τα μετά την πώση της κυβερνήσεως Μητσοτάκη είναι άλλη ιστορία.) Απαραίτητη πηγή πρωτογενών πληροφοριών για την περίοδο αυτή είναι το βιβλίο του τότε υπουργού Εξωτερικών Μιχάλη Παπακωνσταντίνου: ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΕΝΟΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ – Η ΕΜΠΛΟΚΗ ΤΩΝ ΣΚΟΠΙΩΝ (εκδ. Βιβλιοπωλείον της ΕΣΤΙΑΣ, 1994. σελ. 469). Για τις ενέργειες προς την κυβέρνηση των ΗΠΑ χρήσιμες πληροφορίες περιέχονται στο βιβλίο του πρέσβη ε.τ. και τέως γενικού γραμματέα του υπουργείου Εξωτερικών Χρήστου Ζαχαράκη με τον τίτλο ΑΚΡΩΣ ΑΠΟΡΡΗΤΟ – ΕΙΔΙΚΟΥ ΧΕΙΡΙΣΜΟΥ (εκδ. Εκδοτικός Οίκος Α.Α. Λιβάνη, 2008. σελ. 823).

Κατάληξη: Γράφει ο Κωνσταντίνος Μητσοτάκης στον πρόλογο (σελ. 5) του προαναφερθέντος βιβλίου Σκυλακάκη: «Και δεν είχα τότε την πολιτική δύναμη που θα μου επέτρεπε να φέρω την υπόθεση αυτή σε αίσιο για την χώρα αποτέλεσμα. Πέραν του κ. Σαμαρά, υπήρχε και άλλη εσωκομματική πτέρυγα, ο κ. Έμπερτ, ο μακαρίτης Αθανάσιος Κανελλόπουλος και ο κ. Δήμας, οι οποίοι αρνούντο κάθε συζήτηση για το σύνθετο όνομα». Η εκφρασμένη σκέψη και σχεδιασμός του ήταν να επιχειρήσει οριστική λύση του προβλήματος μετά τις εκλογές του 1994· με τη διαφορετική κοινοβουλευτική εκπροσώπηση της Ν.Δ. που θα προέκυπτε από αυτές. Δεν του το επέτρεψαν. Ας όψονται όσοι πρωτοστάτησαν. Σημερινή σκέψη: Αλήθεια! Πώς θα εξελισσόταν το θέμα της ονομασίας των Σκοπίων, αν ο Ανδρέας Παπανδρέου, η Μαρία Δαμανάκη και ο Αντώνης Σαμαράς ετάσσονταν τότε υπέρ της σύνθετης ονομασίας; Βόρειος Μακεδονία, ας πούμε.

3-6 Σεπτεμβρίου 2017

Νικ. Α. Γ. Λιναρδάτος

ΣΗΜΕΙΩΣΗ.Εδημοσιεύθηκε στην ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ της Κυριακής, 17 Σεπτεμβρίου.